

## מראי מקומות- חולין קי"ח

לחלק בין להוציא בין להכניס, די"ל דכשנטמא האוכל נטמא גם היד אבל איפכא לא, דהיד נגרר אחר האוכל ולא האוכל אחר היד. אבל אם נפרש דהיד לעולם אינו מקבל טומאה, ואינו אלא מכניס ומוציא דגוזה"כ הוא דהנגיעה ביד מיחשבא כנגיעה בגוף האוכל, א"כ מ"ש להכניס מלהוציא (עוד כ') להביא ראי' לזה מהא דאין מסככין בידות אוכלין, כיון שהאם מקבלין טומאה, כדאי' בסוכה [יג:], וכן מהא דצריכין לטבול ידות הכלים, דאלמא גם היד מקבל טומאה. וע' בחי' הר"ן דכ' דפי' סברת הגמ' השתא עיולי' מעיילא, אפוקי מיבעיא על דרך זה, דאם הכלי נטמא אגב היד, דהיינו דהכלי נגרר בתר היד, כש"כ שהיד נגרר בתר הכלי, דאם הכלי נטמא, ודאי יוציא טומאתו דרך הכלי, ומשמע מזה כסברת הקו"ש, ודברי רש"י עדיין צ"ע. וע' בחזון יחזקאל (כאן, ד"ה ולפי דברי התוס'), שכ' לבאר דכיון דאין היד חלק מעצם האוכל, שפיר יש מקום לחלק ולומר דהא שרבתה לנו התורה ידות, היינו רק לענין טומאה, דהיינו שחטומא יד, ולכן היכא שכבר יש שם טומאה על האוכל שיש לה יד, שפיר אמרי' דידו מוציאה ממנו טומאתו, אבל אם האכל עודנו טהור, אז אין ידו של האוכל הטהור משמשת כלל יד אל הטומאה שהיא בדבר אחר.

(ד) יד יתירא כתיב, תנור וכירים יותץ וגו', לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות- ע' בחזון יחזקאל (ד"ה אך כל זה) שכ' לחלק בין ידות אוכלין לידות כלים, דאף אם אמרי' דבידות אוכלין אין היד כמו האוכל עצמו, אלא רק מעביר לה טומאה, מ"מ בידות כלים אינו כן, אלא הוי ממש כמו הכלי עצמו, דהיד הוי תשמישו כתשמיש הכלי, ולכן נחשב כחלק של הכלי ממש, וודאי קיבל טומאה כמו הכלי עצמו. והביא ראי' לזה מהא דצריך לטבול אף היד, אלמא דהיד הוא חלק של הכלי ממש (ומבואר דהקובץ שמועות הנ"ל חולק על חילוק זה, שהרי הוא הביא ראי' מהא דצריך לטבול היד דאף ביד לאוכלין הדין הוא דהיד הוא חלק של האוכל). אלא דכ' דיש להעיר

(א) כל שהוא יד ולא שומר, טמא ומטמא ואינו מצטרף- פרש"י, טמא היינו דאם הי' טהור ונגע היד בשרץ, מכנסת טומאה לאוכל, דאע"ג דאיהו לאו אוכל הוא, מקבל טומאה כאוכל עצמו. ומטמא היינו דאם אוכל טמא הוא ונגע ידו באוכל, טהור מטמא. אולם לשון הרמב"ם (טומאת אוכלין ה', ב') הוא, "כיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף, שאם נגע טומאה ביד נטמא האוכל התלוי בו, ואם נגע טומאה באוכל נטמאת היד, וכו'". וע' בקהלות יעקב (טהרות ע'), שהביא מש"כ המקור ברוך (גינזבורג, א', ט') לחקור בדין יד לטומאה, אם מכניס יד טומאה למקדש אם חייב או לא. וכ' המקו"ב דצדדי הספק הם אם אמרי' דכיון דמי שנגע ביד נטמא, ממילא נקרא טמא, וחייב המכניסו למקדש, או דלמא כיון דהיד עצמו אינו טמא, רק דהביא טומאת האוכל, ממילא אי"ז כנכנס טומאה למקדש. והעיר הקה"י דנקט המקו"ב לדבר פשוט דאין היד עצמו טמא, אבל הביא שהמקדש דוד נקט להיפוך, דכל זמן דהיד של טמא, הרי היד עצמו טמא. וכ' הקה"י דלשון הרמב"ם מסייע להמקד"ד, דמשמע דהיד עצמו טמא הוא. אולם כ' שיש להסתפק בכוונת רש"י, האם כוונתו לומר דהיד עצמו נעשה טמא כל זמן שיד הוא, או רק דעל ידו יכול האוכל להטמא או לטמא דברים אחרים. וע"ש שהאריך בנדון זה.

(ב) שומר ואע"פ שאינו יד- פרש"י, כגון עור שכנגדו כזית בשר. כ' המהרש"א דזהו דוקא לגבי טומאת נבלה, אבל לגבי טומאת אוכל, לא בעינן שיהי' בשיעור בשר כביצה, שהרי אמרי' דלענין טומאת אוכלין השומר מצטרף להשיעור, וא"כ צריך שיעור כביצה רק עם העור. אולם כ' הרש"ש דזהו דוחק, ולכן כ' דכוונת רש"י לפרש אפי' אליבא דר' יהודה דס"ל דלא שייך דין שומר על פחות מכזית, ולכן לעולם צריך לכה"פ כזית בשר.

(ג) ואימא יד להוציא ולא להכניס- ע' בקובץ שמועות (נ"ח) דכ' דמכאן משמע דהיד עצמו נטמא (ע' לעיל מש"כ בזה), ומש"ה יש מקום

(ח) **יש יד לטומאה, ואין יד להכשר - כ' הרשב"א** (וכן הוא בתוס' לעיל לו: ד"ה ועדיין), דכל הנדון הוא רק לענין יד, אבל לענין שומר, ודאי מהני להכשר לכ"ע, דהא כתי' כי יותן מים על זרע, כדרך שבנ"א זורעין, חטיטין בקליפיהן, וכו'. ותדע, דאל"כ הו"ל לאשמעין דאין שומר להכשר, ומזה היינו יודעין דכש"כ יד, אע"כ דלכ"ע יש שומר להכשר.

(ט) **איבעית אימא סברא, מר סבר הכשר תחלת טומאה הוא, ומר סבר לאו תחלת טומאה הוא - ע' בחזון יחזקאל (כאן) ש"כ** לבאר דמ"ד דס"ל דלאו תחלת טומאה הוא, ביאר דדין הכשר הוא דין בהאוכל, וכמו דאמרי' בעמוד א' דאוכל בלא הכשר הו"ל ככלי שלא נגמרה מלאכתו. אבל למ"ד דהוי תחלת טומאה, אז אינו דין בהכשרת האוכל גופא, אלא דין בהתחלת טומאה גופא. וכ' לתלות בזה דין חיבת הקדש מכשרתו, דדין זה שייך רק אם אמרי' דדין הכשר הוא דין בהטומאה, דאז שייך לומר דגם מה שיש לו חיבת הקדש, זה ג"כ מכשרתו להיות מקבל טומאה, כמו הכשר משקין. אבל למ"ד דדין הוא בטומאה, א"כ אין חיבת הקודש, שהוא דין בהאוכל, מהני להיות התחלת הטומאה.

(י) **וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו, כך אין מקבלין הכשר עד שיתלשו - פרש"י**, כשם שאין זרעים מקבלין טומאה עד שיתלשו, כדאמרי' בתורת כהנים, דאם אתה אומר טמאין כשהם מחוברין, מטמאין הכל, שהרי אין לך מחוברין שאין שרצים מצויין אצלם. והק' הרשב"א, למה תולה הכשר בטומאה לענין זה, אדרבה, כש"כ בהכשר שייך סברא זו, שאין לך זרעים שלא ירדו גשמים עליהם בעודן מחוברין, משא"כ בטומאה שיש כמה זרעים שמעולם לא נגע בהם שרץ. ותי' בשם תוס' דהי' שייך לומר דאפי' ירדו עליהם גשמים במחוברין לא הי' ניח"ל, כגון שהי' יוצא לדרך, ולא ניח"ל בגשמים. והביא מהרמב"ן דמה דאמרי' כשם שאין מקבלין טומאה, לאו למתלי בהכשר טומאה בא, אלא משום שיטפא דרישא הוא, דקתני כשם שיש יד לטומאה כך יש יד להכשר, נקט לי' בלשון זה.

בזה, דא"כ מה הק' הגמ' לכתוב רחמנא בתנור וליתי' הנך מיני', הלא שאני ידות התנור מפני שהן כתנור עצמו, משא"כ ידות האוכלין. וביאר דבאמת אם לא הי' קרא דמרבה ידידות האוכלין מכניסין טומאה, ה"א דגם ידות הכלים רק מוציאין טומאה, ואינו כמו תשמיש הכלי עצמו, אלא תשמיש דתשמיש. אבל עכשיו דחי' התורה ידידות האוכלין גם מכניסין טומאה, א"כ מבואר ידידות האוכלין הרי הם כהאוכל עצמו, ומה שאינם מקבלים טומאה היינו משום דכתי' האוכל אשר יאכל, דמשמע דצריך להיות דנאכלים בפועל, ולמעשה אינם נאכלים, אבל בעצם הם חלק מהמאכל. וא"כ, שפיר אמרי' לענין ידות דכלים דהוי ממש חלק של הכלים עצמם, ומקבלים טומאה כמותם.

(ה) **לרבות את הידות - הק' הרשב"א**, מי עדיף יד מגבו של חרס, דגבו של חרס הרי אינו מקבל טומאה. והביא בשם תוס' דגזה"כ הוא. ובשם הרמב"ן תי' דהכא מיירי ביד חלולה, כגון שנטמא מאוירו, וכשנטמא היד נטמא הכלי. א"נ, מיירי ביד של עץ או של אבן, ומחוברת בו באוירו, אבל כ' הרשב"א שאינו מבין התי', דכיון שאין העץ והאבן חלולים, האיך הם בעצמן מקבלין טומאה, וכ' דתי' תוס' נראה יותר.

(ו) **דאי לא כ' רחמנא בנבלה, ה"א דיו לבוא מן הדין להיות כנדון - הק' רעק"א**, למה צריך לזה, לימא דמה להנך, דהיינו טומאת אוכלין, שמרובה טומאתן, שיכולין לקבלין טומאה גם מראשון ושני, ולכן מקבלין טומאה גם מיד, משא"כ אדם, שאינו מקבל טומאה אלא מאב, ה"א דאינו מקבל טומאה מיד הנבלה, ולא צריך לסברת דיו כאן, והניח בצע"ג.

(ז) **מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו - הק' רעק"א**, לפי ר' שמעון שגמר להכשר מהא דכל זרע זרוע דמרבי' בי שומר כתי' גבי כי יותן מים, דהיינו הכשר, א"כ יקשה לדוכתי' מנ"ל דשומר מצטרף מיתורא דקרא דלהכניס ולהוציא הוא ק"ו מיד, הא צריך קרא לשומר להכשר, והניח בצע"ג.

לקבל טומאה. **והק' תוס' על רש"י**, מה שייך כאן לדון על היד, אין יד לפחות מכזית, אפי' אם נוגע הטומאה בהצי זית עצמה לא מועיל, הואיל ואין בו כביצה בעצמה, ומה מהני מה שיש שם אוכלין אחרים. ולכן פי' תוס' דמיירי דהי' מחובר לאוכלים אחרים, ולכן שפיר הוי בה שיעור כביצה, אבל היד לא הי' יד אלא לפחות מכזית, דהיינו דאם הי' נוטל היד, לא הי' בא עמה אלא פחות מכזית, ולא כל הכביצה. **וליישב דעת רש"י**, כ' הלב ארי' לחדש דס"ל לרש"י דמה דאמרי' דכל האוכלים מצטרפים לכביצה לענין טומאה, אי"ז דוקא אם מחוברים, אלא אפי' אם אינם מחוברים, וכמו כל דברים אחרים דאי' במשנה התם, דמצטרפין לפוסל הגויי', ולב' סעודות לעירוב, ולגרוגרות לשבת, וכו', דכל הני ודאי אי"צ להיות גוש א', ולכן מסתבר דגם בזה י"ל כן. אבל מ"מ אין כל הכביצה נטמא, דהצירוף אינו מועיל אלא לומר שהוא שיעור חשיב דיכול לקבל טומאה, אבל סכ"ס אי"ז גוש א', ולכן רק מה שהטומאה נוגעת בו הוי טמא, אבל שאר הכביצה שאינו נוגעת בו אינו טמא, וכ"כ להוכיח מדברי הראב"ד (טומאת אוכלין ו', י"ז). וכן ע' בתוס' רי"ד בביצה (לה. ד"ה רישא), דכ' כן בפירוש, דשייך שיהי' מהני הצירוף לעשותן כעיסה א', שאם נגע הטמא במקצתה יטמא את כולה, וגם שייך שיהי' צירוף רק לענין שיהי' נחשב כביצה לקבל טומאה, אבל אינו מטמא כל הכביצה, דאינו כעיסה א' (וציין לדבריו בהעור והרוטב, אבל לא זכינו לפירוש).

(א) **ור' יוחנן אמר יש יד לפחות מכזית - פרש"י**, אבל אין יד לפחות מכפול, מדלא ערבינהו ותני יש יד ויש שומר פחות מכפול. וע' ברשב"א שהביא מהרמב"ן דס"ל לר' יוחנן דאף יש יד פחות מכפול, ואידי דקאמר רב אין יד פחות מכזית ואין שומר פחות מכפול, אמר איהו דיש יד לפחות מכזית. וביאר טעמו משום דכיון דאפיקתי' מכזית אוקמי' אכל שהוא, וגם אפחות מכפול יש יד. אולם כ' הרשב"א דהסוגיא מתפרש יותר כהוגן לפי פרש"י.

(ב) **אמר רב אין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול, ור' יוחנן אמר וכו' - הק' החזון איש** (עוקצין א', ב'), הא מבואר דשי' רב הוא דנהי דאין יד לפחות מכזית, עכ"פ יש שומר לפחות מכזית, וכן לר' יוחנן לענין פול (עכ"פ לשי' רש"י, דאף ר' יוחנן ס"ל דאין יד לפחות מכפול). וא"כ, איך רצה הגמ' לעיל (ק"ח). ללמוד שומר בק"ו מיד, הרי אם היינו למדין שומר מק"ו מיד, היינו צריכין לומר דדיו לבוא מן הדין להיות כנדון, ואם אין שייך להיות יד פחות מכזית או פחות מכפול, ה"ה לענין שומר, וא"כ ודאי הי' צריך התורה לכתוב דין שומר לענין שיעורו. ותי' דשומר בכפול חשיב כמו יד לכזית, ולכן אין שייך דיו, ושפיר הי' שייך ללמוד שומר מיד. ואולי י"ל דס"ל להגמ' לעיל כשי' הברייתא לקמן (קכד:), דכ' התוס' הרא"ש התם דס"ל דלא כרב ודלא כר' יוחנן, אלא דאין שומר פחות מכזית, ולדבריו שפיר שייך ללמוד מק"ו מיד.

(ג) **אין יד לפחות מכזית - פרש"י**, אם יש אוכל פחות מכזית, כגון פול או חצי זית בשר, ולו יד, והרי הם עם אוכלין כביצה, ונגעה טומאה ביד, הואיל ועיקרו אינו כזית ביחד, אין חשוב להיות לו יד, והכל טהור. ומבואר דס"ל לרש"י דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה, וממילא הי' צריך לכתוב דמיירי שיש עמה אוכלין כביצה. וזהו דלא כמש"כ רש"י בכמה דוכתין, דכל השיעור כביצה דאי' בטומאת אוכלין הוא רק כדי לטמא אחרים, אבל לקבל טומאה יכול לקבל אפי' אם הוא פחות מכביצה. ומשמע מזה כמש"כ תוס' בפסחים ועוד, דרש"י חזר בו משיטתו, וס"ל באמת דצריך כביצה בין לטמא ובין